

# Viedenský manifest o digitálnom humanizme

(*Vienna Manifesto on Digital Humanism, 2019*)<sup>1</sup>

„**Systém zlyháva,**“ vyhlásil zakladateľ Webu Tim Berners-Lee – čím zdôraznil, že hoci digitalizácia otvára bezprecedentné príležitosti, zároveň prináša vážne obavy: monopolizáciu webu, vzostup extrémistických názorov a správania koordinovaného sociálnymi sieťami, vznik filtračných bublín a uzavretých komôr s ozvenou (*echo chambers*) ako ostrovov vzájomne oddelených práv, stratu súkromia a šírenie digitálneho dohľadu. Digitálne technológie narúšajú spoločnosť a nútia nás pochybovať o tom, čo znamená byť človekom. V stávke je veľa a výzva vybudovať spravodlivú a demokratickú spoločnosť s človekom v strede pozornosti technologického pokroku si vyžaduje odhodlanie aj vedeckú vynaliezavosť. Technologická inovácia si žiada sociálnu inováciu a sociálna inovácia vyžaduje širokú spoločenskú angažovanosť.

Tento manifest je výzvou na diskusiu a konanie v súvislosti so súčasným a budúcim technologickým vývojom. Povzbudzujeme akademické komunity, ako aj vedúcich predstaviteľov priemyslu, politikov, tvorcov politík a odbornú verejnosť po celom svete, aby sa aktívne zapojili do formovania politík. Naše požiadavky sú výsledkom vznikajúceho procesu, ktorý spája vedcov a odborníkov z rôznych oblastí a tém, ktorých spájajú obavy i nádej z budúcnosti. Sme si vedomí našej spoločnej zodpovednosti za súčasnú situáciu a budúcnosť – ako odborníci aj ako občania.

Dnes sme svedkami spoločného vývoja technológií a ľudstva. Záplava dát, algoritmov a výpočtového výkonu narúša samotnú štruktúru spoločnosti tým, že mení ľudské interakcie, spoločenské inštitúcie, ekonomiku a politické štruktúry. Veda a humanitné odbory nie sú výnimkou. Táto zmena zároveň vytvára aj ohrozuje pracovné miesta, produkuje aj ničí bohatstvo a zlepšuje aj poškodzuje naše životné prostredie. Posúva mocenské štruktúry, čím stiera hranice medzi človekom a strojom.

Ide o snahu osvietenstva a humanizmu. Schopnosť automatizovať ľudské kognitívne činnosti je revolučným aspektom informatiky. V mnohých úlohách stroje už teraz prekonávajú človeka – v rýchlosti, presnosti, ba dokonca aj v analytickom uvažovaní. Nastal čas spojiť humanistické ideály s kritickými úvahami o technologickom pokroku. Preto spájame tento manifest s intelektuálnou tradíciou humanizmu a podobnými hnutiami, ktoré usilujú o osvietené ľudstvo.

Ako všetky technológie, ani digitálne technológie nevznikajú sami od seba. Sú formované implicitnými a explicitnými rozhodnutiami a tým v sebe zahŕňajú súbor hodnôt, noriem, ekonomických záujmov a predstáv o tom, aký je alebo by mal byť svet okolo nás. Mnohé z týchto rozhodnutí ostávajú skryté v softvérových programoch implementujúcich algoritmy,

---

<sup>1</sup> Originál dostupný na: <https://caiml.org/dighum/dighum-manifesto/>.

ktoré zostávajú neviditeľné. V duchu známeho **Viedenského krúžku** a jeho prínosom k modernému mysleniu, chceme podporovať kritické racionálne uvažovanie a interdisciplinaritu potrebnú na formovanie budúcnosti.

Musíme formovať technológie v súlade s ľudskými hodnotami a potrebami, namiesto toho, aby sme dovolili technológiám formovať ľudí. Našou úlohou nie je len obmedzovať negatívne stránky digitálnych technológií, ale podporovať inovácie zamerané na človeka. Vyzývame k digitálnemu humanizmu, ktorý opisuje, analyzuje, a predovšetkým ovplyvňuje komplexnú súhrnu technológií a ľudstva s cieľom vytvoriť lepšiu spoločnosť a život, rešpektujúc pri tom univerzálne ľudské práva

### **Na záver vyhlasujeme nasledovné kľúčové princípy:**

1. **Digitálne technológie by mali byť navrhnuté tak, aby presadzovali demokraciu a inklúziu.** Uvedené si bude vyžadovať osobitné úsilie na prekonanie súčasných nerovností a na využitie emancipačného potenciálu digitálnych technológií, aby sa spoločnosť stala inkluzívnejšou.
2. **Súkromie a sloboda prejavu sú základnými hodnotami pre demokraciu, a mali by byť stredobodom našich aktivít.**
3. **Je potrebné zaviesť účinné regulácie, pravidlá a zákony, vychádzajúce zo širokej verejnej diskusie.** Mali by zabezpečiť presnosť predikcií, spravodlivosť a rovnosť, zodpovednosť a transparentnosť softvérových programov a algoritmov.
4. **Regulátori musia zasiahnuť proti technologickým monopolom.** Je potrebné obnoviť trhovú konkurencieschopnosť, pretože technologické monopoly koncentrujú silu trhu a brzdia inovácie. Štáty by nemali ponechávať všetky rozhodnutia na trh.
5. **Rozhodnutia, ktorých dôsledky môžu ovplyvniť individuálne alebo kolektívne ľudské práva, musia byť aj naďalej prijímané ľuďmi.** Osoby s rozhodovacou právomocou musia byť zodpovedné a postihnuteľné za svoje rozhodnutia. Automatizované rozhodovacie systémy by mali slúžiť ako podpora pre rozhodovanie ľuďmi, nie ho nahrádzať.
6. **Vedecké prístupy presahujúce rôznymi disciplínami sú nevyhnutným predpokladom pre zvládnutie budúcich výziev.** Technologické disciplíny, ako počítačová veda / informatika, musia spolupracovať so spoločenskými vedami, humanitnými vedami a ďalšími vedami, čím prelomia medziodborové bariéry.
7. **Univerzity sú miestom, kde vznikajú nové poznatky a kde sa pestuje kritické myslenie.** Preto majú osobitnú zodpovednosť, ktorú si musia uvedomovať.
8. **Akademickí a priemyselní vedecí pracovníci musia otvorene nadviazať kontakt so širšou verejnosťou a reflektovať svoje prístupy.** Uvedené musí byť súčasťou praxe vytvárania nových poznatkov a technológií, pričom je zároveň potrebné brániť slobodu myslenia a vedy.
9. **Všetci odborníci by mali uznať svoju spoločnú zodpovednosť za vplyv informačných technológií.** Musia si uvedomiť, že žiadna technológia nie je neutrálna, a musia byť vnímaví k možným prínosom aj potenciálnym rizikám.
10. **Je potrebná vízia nových vzdelávacích osnov, ktoré kombinujú poznatky z humanitných, spoločenských a technických vied.** V ére automatizovaného rozhodovania a umelej inteligencie sú kreativita a pozornosť venovaná ľudským aspektom kľúčové pre vzdelávanie budúcich inžinierov a technológov.

11. **Vzdelávanie v oblasti počítačovej vedy / informatiky a jej spoločenského dopadu sa musí začať čo najskôr.** Študenti by sa mali učiť kombinovať zručnosti v oblasti informačných technológií s povedomím o etických a spoločenských otázkach, ktoré sú v hre.

Nachádzame sa na križovatke budúcnosti; musíme konať a vybrať si správny smer!